

Narodowe Forum Muzyki

Przestrzeń dla piękna

27

marca 2018

wtorek

19:00

NFM, Sala Główna

Pasja wg św. Jana

Hans-Christoph Rademann – dyrygent

Johanna Winkel – sopran

Britta Schwarz – alt

Benedikt Kristjánsson – tenor (Ewangelista)

Martin Schicketanz – bas (Jezus)

Felix Schwandtke – bas

Dresdner Kammerchor

Wrocławska Orkiestra Barokowa

Jarosław Thiel – kierownictwo artystyczne

Program:

Johann Sebastian Bach (1685–1750) *Pasja wg św. Jana* BWV 245 [140']

I część

***

II część

J.S. Bach

Bach i jego muzyczny obraz pasji

Artur Bielecki

Niewielu było twórców równie zajętych i pracowitych, jak Johann Sebastian Bach w lipskim okresie działalności, czyli w ostatnich bez mała trzydziestu latach swojego życia (1723–1750). Posadą w Lipsku Bach zainteresował się pod koniec 1722 r., ponieważ po śmierci Johanna Kuhnaua zwolniono się tam stanowisko kantora przy kościele św. Tomasza. Oprócz Bacha o tę funkcję ubiegało się kilku innych kompozytorów, w tym bardziej od niego znani i cenieni w Lipsku Georg Philipp Telemann oraz Christoph Graupner. Jednak gdy się okazało, że obaj ci potencjalnie „mocniejsi” kandydaci z różnych powodów odpadli, ostatecznie w maju 1723 r. Bach objął stanowisko kantora i miejskiego dyrektora muzyki. W ten sposób w życiu kompozytora rozpoczął się wielki, ostatni okres twórczości, a w historii Lipska otworzył się najwspanialszy muzyczny rozdział.

Dziś z perspektywy niemal trzystu lat od tych wydarzeń mamy świadomość wyjątkowego znaczenia muzyki lipskiego kantora, ale wtedy Bach był ceniony głównie jako organista i znawca organów. Po prostu: jeden z szeregu kandydatów do pracy kantora. W Lipsku czekał go ogrom zajęć, w tym nie tylko komponowanie, przygotowywanie muzyki kościelnej na niedziele i święta w dwóch miejskich kościołach, lecz także lekcje muzyki i tacy w szkole przy kościele św. Tomasza. Część obowiązków nauczycielskich powierzył zastępcom, aby bardziej skoncentrować się na pracy kompozytorskiej. Przybywało kantat, oratoriów, motetów i wreszcie pasji.

Pasja (łac. *passio* – cierpieć) to gatunek muzyczny sięgający korzeniami okresu średniowiecza. Jej tematem jest męka Pańską. Pasja ewoluowała wraz z całym rozwojem muzyki europejskiej, od pasji jednogłosowej (chorałowej) poprzez polifonię renesansową aż do rozkwitu pasji barokowej, której nieodściżnione wzory dał właśnie Bach. W czasach nam współczesnych również nie zabrakło interesujących przykładów tego gatunku, wystarczy wymienić kompozycje Krzysztofa Pendereckiego, Arvo Pärta czy Pawła Mykiety. Wszyscy ci twórcy stanęli przed wyjątkowo trudnym zadaniem zmierzenia się z dziełctwem Bacha.

Wspaniała, pełna dramatyzmu *Pasja wg św. Jana* BWV 245 należy do dzieł skomponowanych na początku lipskiego okresu. Według niektórych autorów miała być wykonana w Lipsku nawet jeszcze przed

objęciem przez Bacha funkcji kantora, w Wielki Piątek 1723 r., jednak przeważają ustalenia późniejszych komentatorów. Według nich utwór został zaprezentowany dopiero w 1724 r. i miał być pierwszym wielkim dziełem wokalnie-instrumentalnym stworzonym przez Bacha dla Lipska. *Pasja wg św. Jana* jest jedną z dwóch, które zachowały się w kompletnej postaci. Historia utworu jest skomplikowana, gdyż podlegał on pewnym przeróbkom, zmianom przy okazji kolejnych wykonań w Lipsku (1725, ok. 1732 i 1749).

Dla muzycznego przedstawienia wydarzeń Wielkiego Piątku Bach sięgnął do tekstu poematu Bartholda Heinricha Brockesa z 1712 r., w partii Ewangelisty postużył się jednak tekstem ewangelii, wprowadził też inne zmiany do wersji Brockesa. Świadczy to o dużej wadze, jaką kompozytor przywiązywał do warstwy literackiej utworu. W muzyce nawiązał oczywiście do wielowiekowej tradycji gatunku, respektując podział na partie solowe i chórne, z pierwszoplanową partią Chrystusa (*vox Christi*), Ewangelisty (jako narratora wydarzeń), a także tłumu (*turbae*). Kontrapunkt dla tych dramatycznych partii stanowią arie, w których soliści przedstawiają rodzaj lirycznego komentarza; identyczną funkcję pełnią krótkie, niezwykle piękne, ekspresyjne chorały. Słuchający pasji Bacha, zdajemy sobie również sprawę z ich silnego związku z kantatami kompozytora (czasem są to wręcz zapożyczenia fragmentów).

Ta krótka, „techniczna” charakterystyka dzieł nie jest jednak w stanie w najmniejszym stopniu oddać głębi muzyki Bacha. *Pasję wg św. Jana* słuchacz przeżywa jak osobistą medytację nad męką Chrystusa, staje się wręcz świadkiem wydarzeń Wielkiego Piątku, plastycznie ukazanych w partyturze. Przypomina to zetknięcie z genialnym obrazem, na którym artysta wymalował wszystkie postaci i detale akcji, z centralnie umieszczonym krzyżem. To wielki muzyczny fresk, dzielący się na dwie części. Filarami kompozycji są potężne chóry, na czele z otwierającym dzieło chóralnym wstępem *Herr, unser Herrscher*. Postuchajmy, jakim niepokojem, dramatycznym przecuciem wydarzeń tętni ten początkowy fragment, z dysonującymi momentami dialogiem obojów na tle smyczków. Jak w jednym słowie „*Herr*” wybucha adoracja Boga. Zwróćmy uwagę na niezwykle, dramatyczną scenę pojmania Jezusa („Kogo szukacie?”). Wsluchajmy się w przejmujący lament Piotra, w chwili gdy zrozumiał, że zaparł się Mistrza. Bądźmy świadkami procesu Chrystusa przed trybunałem Piłata dyskutującego z tłumem. Śledząc kolejne wydarzenia zgodnie z intencją kompozytora, dojdziemy do pełnej wyciszenia, stynnej arii *Es ist vollbracht* (*Wykonano* się). To być

---

może najbardziej osobisty moment tej *Pasji*. Ostatni odcinek dzieła jest poświęcony pogrzebowi Jezusa, całość wieńczy chór wyrażający uczucia wiernych. Mało znajdziemy w całej historii muzyki kompozycji tak genialnych i poruszających.

Hans-Christoph Rademann

Należy do najbardziej cenionych i najchętniej zapraszanych do współpracy dyrygentów chóralnych oraz najznakomitszych specjalistów w dziedzinie muzyki chóralnej na całym świecie. W 1985 r. założył Dresdner Kammerchor (jest jego dyrektorem artystycznym). Współpracował z Sächsische Staatskapelle Dresden, Freiburger Barockorchester, Concerto Köln, Akademie für Alte Musik Berlin, Rundfunk-Sinfonieorchester Berlin, Rotterdams Philharmonisch Orkest, National Chamber Choir of Ireland, Collegium Vocale Gent i Internationale Bachakademie Stuttgart. Jest laureatem „Preis der deutschen Schallplattenkritik”, Grand Prix du Disque, Diapason d’Or, Pizzicato Supersonic i Choc de Classica. W 1994 r. otrzymał nagrodę finansową, a w 2014 r. nagrodę artystyczną przyznaną przez miasto Drezno za wybitne osiągnięcia. W 2008 r. został odznaczony Sächsische Verfassungsmedaille. W latach 1999–2004 był dyrygentem i kierownikiem artystycznym Chór des Norddeutschen Rundfunks, w latach 2007–2015 – głównym dyrygentem RIAS Kammerchor. Jest dyrektorem festiwalu Musikfest Erzgebirge, a w 2013 r. został następcą H. Rillinga, twórcy i szefa Internationale Bachakademie Stuttgart. Wykłada w Hochschule für Musik C.M. von Weber w Dreźnie.

Johanna Winkel

Johanna Winkel cieszy się doskonałą reputacją na scenie muzyki dawnej i konsekwentnie poszerza swoją stylistyczną ofertę o repertuar romantyczny i nowoczesny. W sezonie 2016/2017 została zaproszona na występ z MusicAeterna i T. Currentzisem (*The Indian Queen* H. Purcella), Freiburger Barockorchester i G. von der Goltzem (*IX Symfonia* L. van Beethovena) oraz Chor des Bayerischen Rundfunks pod dyktando H. Armana (utwory F. Mendelssohna Bartholdy’ego). W kwietniu 2017 r. zadebiutowała na Osterfestspiele Salzburg pod batutą Ch. Thielemanna, wykonując rolę Gerhilde w *Walkirii* R. Wagnera. Artystka prowadzi też działalność nagraniową – wraz z Deutsche Kammerphilharmonie Bremen brała udział w rejestracji oratorium *Die letzten Dinge* L. Spohra. Ponadto uczestniczyła w nagraniu opery *Mojżesz i Aaron* A. Schönberga zrealizowanym z SWR Sinfonieorchester pod dyktando S. Cambrelinga, które uzyskało nominację do nagrody Grammy.

Britta Schwarz

Artystka współpracowała z takimi orkiestrami, jak m.in. Sächsische Staatskapelle Dresden, Dresdner Philharmonie, Berliner Philharmoniker, Royal Concertgebouw Orchestra, Academy of St Martin in the Fields, Frei-burger Barockorchester, Musica Antiqua Köln, La Stagione Frankfurt, Akademie für Alte Musik Berlin i Cantus Cölln. Występowała pod batutą takich dyrygentów, jak M. Janowski, M. Horvat, K. Nagano, M. Plasson, Ph. Herreweghe, H. Rilling, B. Weil, P. Schreier, G. Dudamel, R. Goebel, M. Creed, L. Rémy i H.-Ch. Rademann. Występowała w większości krajów Europy, a także w Kanadzie, Japonii i USA. Brała udział w takich festiwalach, jak m.in. Spoleto Festival USA w Charleston, Festival Oude Muziek w Utrechcie, Dresdner Musikfestspiele, Blyth Valley Chamber Music i Europäische Wochen Passau. Nagrywała dla wytwórni cpo, Raumklang i Kammerton. Wykłada w Hochschule für Musik C.M. von Weber w Dreźnie, prowadzi także kursy mistrzowskie. Od 2015 r. jest honorowym profesorem Hochschule für Musik Hanns Eisler w Berlinie.

Benedikt Kristjánsson

Jest absolwentem Konserwatorium Muzycznego w Rejkiawiku i Hochschule für Musik Hanns Eisler w Berlinie (klasa S. Weira). Brał udział w kursach mistrzowskich prowadzonych przez Ch. Ludwig, P. Schreiera, E. Ameling, R. Holla, Th. Quasthoffa, A. Schmidta i H. Deutscha. W 2011 r. zdobył I nagrodę oraz nagrodę publiczności w Internationaler Gesangswettbewerb für Kirchenmusik cantateBach! w Greifswaldzie. W 2012 r. został uhonorowany nagrodą publiczności podczas Bach-Wettbewerb w Lipsku. Jako śpiewak koncertowy występował w Europie i Stanach Zjednoczonych z takimi orkiestrami, jak Deutsche Kammerphilharmonie Bremen, Gaechinger Cantorey, Hofkapelle München, Holland Baroque, Dresdner Barockorchester i Freiburger Barockorchester. Współpracował z takimi dyrygentami, jak R. Goebel, R. de Leeuw, V. Luks, H. Albrecht i H.-Ch. Rademann. Artysta wykonuje także recitale złożone z pieśni F. Schuberta i R. Schumanna.

Martin Schicketanz

Studiował śpiew w Hochschule für Musik C.M. von Weber w Dreźnie, kształcił się także u Ch. Jung-hanns i O. Bära. Ponadto uczestniczył w lekcjach mistrzowskich prowadzonych przez B. Schwarz, D. Miels i I. Danz. Szczególnym zainteresowaniem darzy twórczość koncertową, a także oratoryjno-kantatową – regularnie występuje na takich festiwalach, jak Gstaad Menuhin Festival, Bozar Electronic Arts Festival, a także Bachwoche Ansbach,

Musikfest Stuttgart i Magdeburger Telemann-Festtagen. Śpiewa w rozmaitych zespotał, w tym w Dresdner Kammerchor, Collegium 1704, Collegium Marianum i Bachakademie Stuttgart. Często współpracuje z H.-Ch. Rademannem; pod kierunkiem tego dyrygenta, obok angaży solowych, uczestniczy w nagraniu kompletu utworów H. Schütza.

Felix Schwandtke

Artysta doskonale czuje się w repertuarze muzyki dawnej. Współpracował ze znanymi europejskimi zespotał, takimi jak Nederlandse Bachvereniging pod batutą J. van Veldhoveña i Concerto Copenhagen pod dyrekcją L.U. Mortensena. Ponadto od dawna współpracuje z H.-Ch. Rademannem. W 2015 r. zadebiutował w Semperoper Dresden w *Wesołej wdówe* F. Lehára, a także w światowej premierze opery kameralnej L. Ronchetti (reż. A. Köhler). W 2017 r. wystąpił po raz pierwszy w Staatsoper Hamburg w produkcji z muzyką G. da Venosy (reż. C. Bieito).

Dresdner Kammerchor

Jeden z najważniejszych niemieckich chórów, cieszy się znakomitą opinią w całej Europie. Za sprawą takich inicjatyw, jak pierwsze nagranie kompletu utworów H. Schütza (od 2011 r.) czy badania i promocja muzycznego dziedzictwa środkowych Niemiec, przyczynia się do kształtowania kulturalnej tożsamości regionu. We współpracy z Dresdner Barockorchester i innymi wykonawcami odkrył na nowo, wykonał i nagrał wiele dzieł. Albumy z utworami H. Schütza, J.A. Hassego, J.D. Heinichena i J.D. Zelenki zdobyły liczne nagrody, w tym „Preis der deutschen Schallplattenkritik”. Obok oratoriów i dzieł muzyki religijnej mistrzów baroku w repertuarze zespołu znajdują się klasyczne i romantyczne utwory chóralno-symfoniczne, a także literatura a cappella z XIX i XX w. oraz dzieła powstające współcześnie. Chór jest regularnie zapraszany na międzynarodowe festiwale muzyczne, takie jak Rheingau Musik Festival, Festival Oude Muziek w Utrechcie, Festivals Musicales w Buenos Aires, Bachwoche Ansbach czy Händel-Festspiele w Halle i Göttingen. Często współpracuje z cenionymi dyrygentami, takimi jak R. Jacobs, sir R. Norrington, Á. Fischer, R. Chailly, H. Blomstedt, oraz zespotałmi, do których należą m.in. Sächsische Staatskapelle

Dresden, Gewandhausorchester Leipzig, Orchestra of the Age of Enlightenment, Concerto Köln oraz Akademie für Alte Musik Berlin.

Skład Dresdner Kammerchor:

soprany

Sandra Bernhardt, Liska Hoppe, Birgit Jacobi-Kircheis, Magdalena Kircheis, Katharina Salden, Albertine Selunka, Nicola Zöllner

alty

Nanora Büttiker, Linda Geberzahn, Julia Hebecker, Franziska Neumann, Claudia Philipp, Uta Volkmar

tenory

Alexander Bischoff, Keno Hankel, Markus Klose, Tobias Mäthger, Claudius Pobbig, Michael Schwämmlein

basy

Gustav Augart, Thomas Gläßer, Timo Hannig, Alexander Keuk, Georg Preißler, Peter Vanselow

Skład Wrocławskiej Orkiestry Barokowej:

I skrzypce

Zbigniew Pilch (koncertmistrz, viola d'amore), Mikołaj Zgółka (viola d'amore), Kamila Guz, Ewa Chmielewska

II skrzypce

Adam Pastuszka, Małgorzata Malke, Alicja Sierpińska, Paweł Stawarski

altówki

Dominik Dębski, Piotr Chrupek, Marcin Stefaniuk

wiolonczele

Jarostaw Thiel, Edyta Maksymczuk-Thiel

viola da gamba

Krzysztof Firlus

kontrabas

Janusz Musiał

flety

Jana Semerádová, Małgorzata Klisowska

oboje

Marek Niewiedziat, Patrycja Leśnik-Hutek

kontrafagot

Ester van der Veen

pozytywy

Marcin Szelest

lutnia

Stanisław Gojny

Organizator:

NFM – Instytucja kultury miasta Wrocławia współprowadzona przez:

Sponsorzy:

